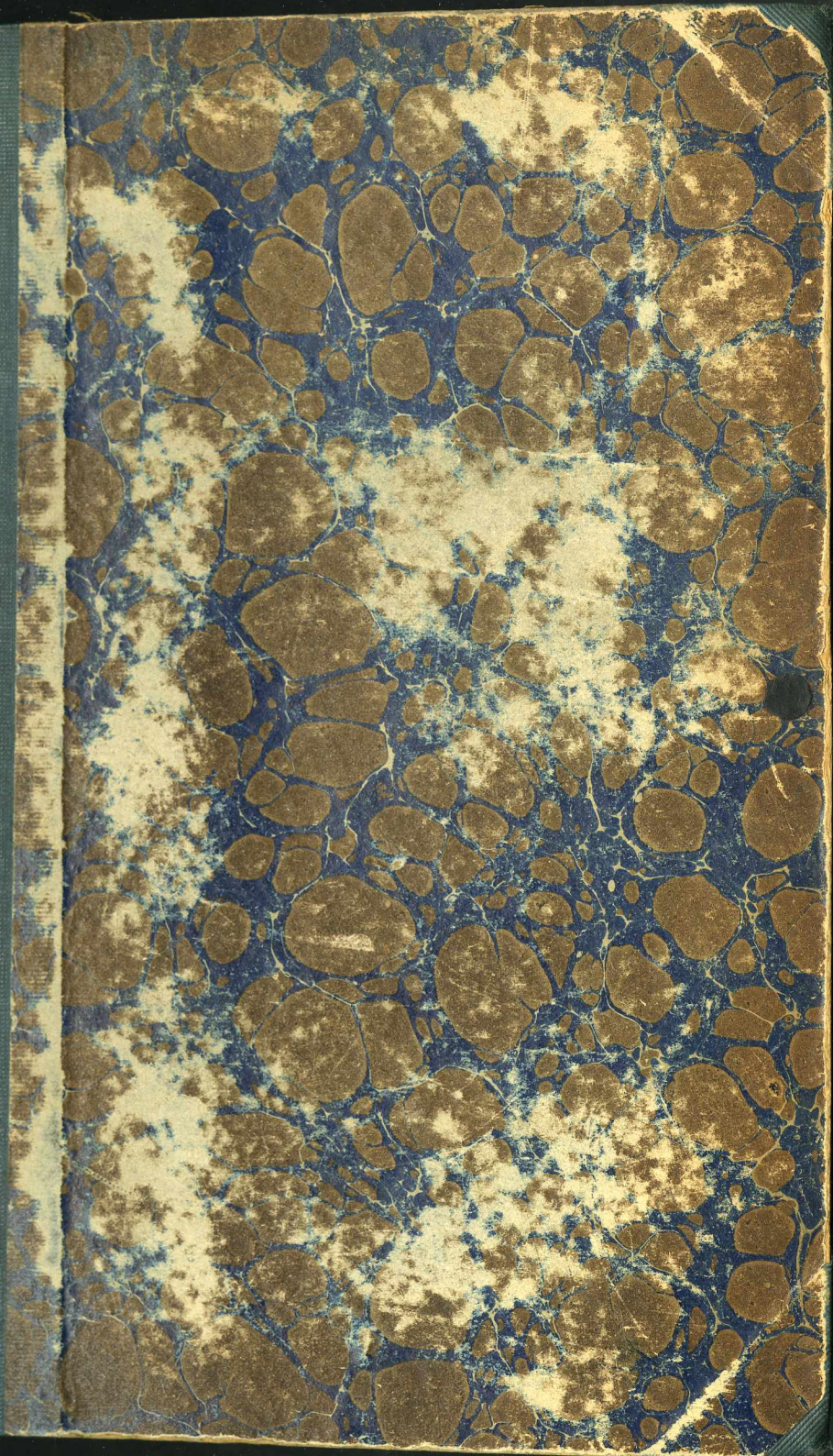

Politikai
röpiratok.

115.

115
965

Nyilvános jelentés
a
községi faiskolák állapotáról.

Előterjeszti

Lukácsy Sándor

MINT A FÖLDMIVELÉS, IPAR ÉS KERESKEDELEM ÜGYI M. KIR. MINISTE-
RIUM ÁLTAL A KÖZSÉGI FAISKOLÁK BERENDEZÉSÉRE KIKÜLDÖTT
MINISTERI BIZTOS.

17
Kiterjeszkedik ezen jelentés

*a községi faiskoláknak a földművelési munkaerők kifejtésére — az ország be-
fásítására — és az értékesebb kivitelképes termények vidékenkénti tömeges ter-
melésének a kereskedelmi forgalomra beható feladatára; — ismerteti az ed-
dig e részben tett törvényhozási — kormányi — és hatósági intézkedéseket,
felmutatja az eddigi eredményeket, szelvézti az utban álló akadályok okait,
és előterjesztést tesz a községi faiskolák feladatának — az államragyon ter-
heltetése nélkül lehető megoldására*

kézirat helyett.

1/11. sz. jelű

Községi Irodák Állományáról

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
1912

Lukácsy Sándor

DE BALLAGI ALADÁR

Kiadványokhoz ezen jelűvel

közvet helyett

Magyarország befásítása és kertipara kifejtésére fordított több mint negyedszázados úttörő munkásságomat a földmivelés — ipar- és kereskedelem ügyi m. kir. Ministerium mult-1874 augusztus 6-ról 6947. sz. a. kelt megbízásával *) a köz

*) Földmivelés ipar- és kereskedelemügyi
m. kir. ministerium. 6947. sz.

Budapest, 1874. aug. 6-án.

Valamennyi törvényhatóságnak, gazdasági és kertészeti egy-letnek. Tápasztaltatván az, hogy az országban létező községi faiskolák egy része helytelenül kezeltetik, más része rendeltetésétől elvonatik, s számos községben még faiskola területéről gondoskodva nincsen, hogy ugy e hiányokon, mint a faiskolák ügyében 1871. évi 1214 és 1874. évi 3598. sz. alatt innen kiadott rendeletek végrehajtásáról közvetlen közegem által nyerjek tudomást, a kertészeti s fatenyéztési vándortanítás terén eddig dicséretes buzgalmat kifejtett Lukácsy Sándor urat biztosi minőségben kiküldöttem, hogy a faiskolák állapotát gyökeres vizsgálódás és tanulmány tárgyává tegye, s a tapasztalt hiányok orvoslásán az illető községi városi és megyei hatósági közegek útján működjék.

Egyuttal utasítottam őt, hogy figyelmét nem csak a gyümölcsfatenyésztes előmozdítására, hanem az utak, határszélek és terméketlen térek beültetésére alkalmas egyéb fák tenyésztésére is terjeszse ki, s általában a faiskolák ügyét, az azt kezelő személyeknek adandó tanács, utasítás, buzdítás stb. útján hathatósan előmozdítani kötelességének ismerje.

Midőn ezen intézkedésemet ^{a törvényhatósággal} ^{az egylettel} tudatnám, egyúttal felhivom ^{a törvényhatóságot,} ^{az egyletet,} miszerint nevezett Lukácsy Sándor urat, működésében kitelhető módon támogatni sziveskedjék.

B a r t a l.

ségi faiskolák berendezésére vezette át, azon térre, melyen hazánk magasabb irányu culturalis kérdései várják szerencsés megoldásukat.

Az osztatlan közvélemény a minden árnyalatu sajtó útján nyilatkozott, várva az égető szükség parancsolta eredményeket, s midőn munkásságom küszöbén a kezdet nehézségei között felmerülő akadályok leküzdésénél a jóakaratu támogatásra a társadalom minden rétegében segédkezeket felfedezni szerencsés valék, ennek irányában a közrészvétnek tartozó kötelességet teljesíteni hiszek azzal, hogy eddigi munkásságommal, és munkám eredményével nyilván beszámoljak, és hű, leplezetlen jelentést tegyek az eddig felismert állapotokról, hogy

A felhivott földmivelés, ipar- és keresk.

m. k. ministeri rendeletek

1214/180 sz.

Valamenyi törvényhatóságnak.

Habár az országos kormányzat részéről a hazai kertészeti ipar s az ország nagy részében mindinkább nagyobb mérvben jelenkező faszükséglet szempontjából is, több ízben hivattak fel az ország törvényhatóságai a községi faiskolák ügyének tevékeny felkarolására, az e téren nyert jelentések nyomán mégis azon sajnos meggyőződésre kelle jutnom: hogy az ország számos vidékein ezen ügy a törvényhatóságok részéről nem részesítettik azon beható figyelem és erélyes eljárásban, melyet annak fontossága és hordereje igényel.

Az 1868 évi XXXVIII-ik §. intézkedései által, melyek szerint az alsó és felsőbb elemi iskolák tantárgyai közé úgy a gazdasági mint a kertészeti elméleti és gyakorlati szakoktatás is felvétetett, a föld mivélésével foglalkozó nép nagy zömében a gazdasági szakismeretek terjesztésének legtágabb útja nyitvatván meg, indittatva érzem magamat ..... figyelmét felhívni a faiskolák ügyére annyival is inkább, mert törvényhozásunk a közigazdászat emelését célzó emez üdvös szándéka csak azon esetben lesz a kellő siker által koronázva, ha a népiskolákba behozott érdeklött elméleti szakoktatással kapcsolatban a gyakorlati kiképzés eszközei sem fognak hiányozni.

A fentebb említett törvény rendelkezésének keresztül vitele céljából e törvény szelleméből kifolyólag felhivom .....

..... miszerint a községi faiskolák ügyét egy e célra külön alakítandó választmány folytonos működése és ellenőrzése mellett beható intézkedéseinek tárgyává tevén, a hatósága területén levő minden egyes községben, a községi előljárók, iskolai felügyelő

annak nyomán az utban álló akadályok legyőzésére a törvényhozás, a kormány, az egyházi és világi hatóságok és a társadalmi öntevékenység kulturális érdekeinknek megfelelőleg intézkedhessék.

Mindenekelőtt a községi faiskolákhoz kötött fogalmaim tisztázásával kijelölni akarom az irányt, melyben munkásságomat megindítottam.

a) **A földmivelő munkaerők kifejtése érdekében:**

Minden családapá gyermekei nevelésénél a közoktatás azon ágára fekteti a fősúlyt, mely gyermeke megválasztott jövő életpályájának specialis tárgya; földmivelő országunkban

és tanács közreműködésével a helyszínein eszközönlő szemle alapján meggyőződést szerezzen magának az iránt, valjon:

a) ki lett e hasítva a községi birtokból az iskolai kertészeti gyakorlat s a községi befásítás céljainak megfelelő elégséges terület?

b) megfelelő-e a kihasított talaj a kitűzött célnak?

c) bekerítettett-e ezen terület a facseméték tenyésztésére káros vadak s egyéb jószág behatolása ellen?

d) el van e látva a faiskola szakképzett felügyelő és kezelővel?

e) van-e gondoskodva arról, hogy ezen kezelő a szükséges nap-számokkal vagy pénzerővel ellátassék?

f) a faiskola kezelője megfelelő díjban vagy kedvezményben részesül-e?

g) teljesíti-e a kezelő átvállalt kötelezettségét és mily eredménnyel?

Az előre bocsájtottakra nyert felvilágosítások nyomán tudomására jövend az alakítandó válaszmány mindazon hiányoknak, melyek a községi faiskolák elmaradottságának okai, s melyek elmellőzésére a legbehatóbb intézkedések teendők.

Felhivom ennél fogva..... hony e válaszmányok utján szem előtt tartva a községi faiskolák azon célját, hogy azok utján a földmivelő nép ifjusága oktatást nyerjen a kertészet s kiválólag a fatenyésztés azon ágaiban, melyeknek üzeme a község helyi, talaji, égalji és piaczi viszonyainál fogva a nép anyagi jobbléte előmozdítására szolgálhat s azokban a határbeli kiültetésekre szükséges s a helyi viszonyok szerint l e g a l k a l m a s b n a k ismert faneműek neveltessenek. — A tapasztalt hiányok eltávolítására, s a községi faiskolák — ott hol még nem történt volna kitűzése kellő karba

annál fogva, midőn a nép tömege a földmivelési iparhoz csaknem kizárólag ragaszkodik, midőn állami létünk a földmivelés anyagi emlőjén táplálkozik, midőn az adó tulnyomólag a földbirtokot terheli; addig a népoktatás minden mozzanataiban — az első elemi oktatástól kezdve — vörös fonalként kell a földmivelési oktatásnak keréresztül vonulni.

A nép gazdasági elemi oktatásának hiánya megbénítja a magasabb gazdasági tanintézetek céljait is a gyakorlatban; mert a haladó tudomány által lelkesült ifjaink földmivelési reform törekvéseinél hiányoznak a végrehajtó ügyes munkások, keveset segítenek ezen állapoton a földmives és felső népiskolák, mert a 8—10 évig tudományosan képzett ifjak nem hajlandók többé kézi munkával a haladottabb földmivelésnek tenni szolgálatot.

---

való helyezése és ellátására a szükségesnek mutatkozó intézkedéseket haladéktalanul megtevéen, ez iránybani eljárásáról az idecsatolt táblázat egyuttali betöltése mellett hozzám mielőbb jelentést tegyen.

Nem mulaszthatom el ez alkalommal azon meggyőződésemnek kifejezést adni, miszerint a törvényhatóság területén működő gazdasági egylet, ezen a közgazdaszat ügyét élénken érintő tárgyban a törvényhatóság kívánatára közreműködését hazafiai készséggel felgorja ajánlani.

Kelt Pesten, 1871. január hó 31.

Szlávy József.

3599 sz.

Kelt Budapesten, 1874. márcz. 18—3599.

Több oldalról hozzám érkezett hivatalos és magán jelentések-ből értesülvén arról, hogy a faiskolai czélokra adományozott és kijelölt területek a fatenyésztés és befásítás közfontosságú ügyének nagy hátrányára egyes községi előljárók által illetéktelenül bérbe adatnak, s eredeti rendeltetési céljuk valamint az illető adományozó intentiojával ellenkezőleg használatnak; ezen viszás és káros eljárásnak gátot vetendő, felhivom a — — közönségét, hogy a faiskolák kezelésével megbízott közegeit felelőség terhe alatt oda utasítsa, hogy jövőben a faiskoláknak szánt területeket

A földmivelés elemi gyakorlati képzést indokolja még azon sajnós körülmény is, hogy tudomás szerint mi termelünk tán legdrágábban Európában; mert földmivelő népünk primitív munkaképességénél fogva csak némű ügyes eljárást követelő munkánál lassan halad előre, annál fogva lassu munkája drága, legtöbb esetben pedig értéketlen, mert ügyetlen munkájával még meg is károsítja munkaadóját; nem csoda aztán, ha drága termelvényeinkkel leszorulunk a piacok versenyéről, értékesebb terményekre nézve pedig — olyakra is — melyek nálunk honosak, viszonyainkban létük támaszát feltalálják, még sok ideig a külföldnek leszünk adózói.

De átérezni tudom a kisbirtoku földmivelő népnek önmagára, a társadalomra, és az államra egyaránt veszélyes állapotát; mert a földbirtok apró részletekre eldarabolásával nem képes a kis birtoku földmivelő hagyományos gazdasági iparával fedezni napról napra fokozó szükségait, az iparos, kisebb téren értelmimunka beruházással magasban jövedelmező értékesebb termelésről fogalma nincs, azzal megismerkedni alkalma hiányzik. Innét aztán a nagyobb birtok utáni lázas

---

amennyiben azokat a községek az urbéri rendezések alkalmával vagy egyéb jogszerű alapon csak is a fentebbi célra kapták s vették át, egyéb, mint fatenyésztési célokra semmi szin alatt ne használják, azokat rendeltetésükkel ellenkezőleg bérbe ne adják, s minden jelenleg illetéktelenül bérbe adott faiskolai területek haszonbéres szerződése lehetőleg ez őszre, mint az adományozók határozottan kifejezett céljaival homlok egyenest ellenkező jogtalan intézkedés kifolyása, a barátságos kiegyezés utjának megkísérlésével, szükség esetén bírói uton is semmisnek nyilvánítván, azokat megfelelő kezelés végett az illető néptanítók vagy szakavatott kertészek gondozása alá bocsássák; a faiskolák kihatási ideje óta befolyt haszonbér összegek, illetőleg a jogtalan birlalókon megveendő haszonélvezet pedig kizárólag s feltétlenül a községi faiskola felszerelésére leendő fordítandó.

Nem kétlem, hogy ezen a hazai gyümölcsészet, fatenyésztés és befásítás ügyének előmozdítását célzó intézményem csak a — — közönsége helyeslésével találkozand, s nem késend annak a rendelkezésére álló törvényes eszközökkel érvényt szerezni.

Elvárom egyéb iránt a — — közönségének ez irányban tett intézkedéséről szóló jelentését.

Z i c h y.

aspiratio, mi elvégre is a comunistikus törekvésekben találja megfejtését.

Meggyőződésem annál fogva, hogy földmivelő országunkban az első elemi oktatásnál már szükséges — sőt nélkülözhetetlen a földművelési gyakorlati oktatás — habár az első kezdetben játékszerűleg a községi faiskolában, legyen bár kirekesztőleg csak a fatenyésztésre irányozva, melyben a gyermek munkaügyességét kifejtheti, további fejlődésében egyenlőpézt fog az tartani az adott viszonyokkal, és át fog az szivárogni a földművelésnek a helyi viszonyok követelte ágaira, mint látjuk azt a gyakorlatban: hogy fás községben virágzik a földművelés, anyagi jólét, és a közerkölcsiség, míg ellenkezően fátlan községben az uzsora, korcsmázás és erkölcs-telenség a börtön utegenetői.

b) a befásítás érdekében:

A befásítás el nem odázható szüksége mellett évek óta sürgősen nyilatkozik az osztatlan közvélemény, s midőn számos egyéb culturalis kérdéseink megoldásánál is nyomasztó állam pénzügyi viszonyaink parancsolnak; a befásításnak országos erővel keresztül vezetése, bár azt az égalj javítása, tűzifa szüksége, kézmű és gyáripár emelkedése és számos első rendű érdekek sürgősen követelnék, még sok időre a kegyes ohajtások sorában vesztegelhet.

A befásítás nagyobb fele része nézetem szerint minden áldozat nélkül keresztül vezethető a községi faiskolák útján, az ott tanczélóknál fogva is köteles fák termelésével évről évre apránként: szegélyezve az utak, a birtokrészeknek élő sövénynyel ellátásával örök határok letéve, a terméketlen futóhomokok és partos vidékek mindig nagyobb mérvet öltő vizmosásai határbeli faültetésekkel felfogva, a gyakorlati oktatással kapcsolatosan minden községben keresztül vezetve, az ország befásítását csaknem magában foglalja, melynek alig számbavehető költsége megosztva a községek között, egyik leggazdagabb, és első években már a fatermelésben anyagilag a munkaerő kifejtésénél fogva erkölcsileg jövedelmező beruházás, anélkül, hogy az államköltség igénybe vételére szükség mutatkoznék.

c) Az értékesebb termények tömeges termelésének kereskedelmi forgalma érdekében.

Gyümölcs, konyhanövények, kereskedelmi gyógy- és ipar növények behozatala évről évre nagyobb mérvet ölt, s hogy saját közel piacainkat sem vagyunk képesek ilyekkel ellátni, oka a kistermelés, mely előtt szemet kiny a kereskedés, és oka az, hogy nincsennek a vidéki viszonyok követeléseinek megfelelőleg, különösen az értékesebb termények, megválasztva, localizálva, mint látni azt a cultur államokban, hol különösen a kisbirtoku nép a tenyésztés azon egyetlen ágával foglalkozik, mely adott viszonyai között a legjövedelmezőbb, és ilyen- tén vidéki nagy termelés a kereskedelmi forgalmat aztán meghódítani képes; — de mellözve a külföldet, a termelés ilyen- tén szerencsés lokalizálásával hazánkban is találkozunk már, például Hont megyei Nagymaros község a dunagözhajózás és a vasuti forgalmat a friss szőlő kivitelre felhasználva, kirekesztőleg a szőlőmivelésre fordítja szorgalmát, mesés drága haszonbéres földjeit szőlővel ülteti be, s kenyerét a szomszéd esztergomi piacon vásárolja, és a vagyonos nép a munka eme okos beosztásának köszöni, folytonos gyarapodását.

Csak is a községi faiskolák hivatottak arra, hogy a nép hagyományos munkaképességén túl, az értékesebb termények tenyésztésében kiképeztessék, azokkal megismerkedjék, az ott tett kísérletek folytán a tenyésztésbe felveendők között választást tegyen, és vidéki viszonyainak leginkább megfelelő legjövedelmezőbbeket az elaprózott kisbirtokok tenyésztésébe bevezesse, mely tömeges termelésből a dolog természeténél fogva a kereskedelmi élénk forgalom önkénynt következik.

A községi faiskolák feladatához kötött eme fogalmaim mellett, és a jelzett — habár távol kilátásban lévő czélok irányában kelle a fenálló törvények és kór-mányrendeletek kórlátai között berendezési munkásságotat

megindítani, mindenekelőtt mult 1874-ik évi augusztus 20-ik napjáról kelt községi faiskolák berendezési utasításomat *) adtam ki, megküldvén azt

*) A községi faiskolák berendezésére vonatkozó ministeri biztosi utasítás.

1. §. A községi faiskolák szabályszerű munkásságának folyó 1874. év ősön az egész országban — és minden községben meg kell indíttatni.

Ezen rendelet alapszik az 1868. évi népoktatási XXXVII. törvényezikk — a földművelés, ipar és kereskedelemügyi Ministerium 1214/1871, 3593/1874, 6947/1874, — a vallás és közoktatásügyi ministerium 32488/1872 rendeletében, és a községi faiskolák terét adományozók határozott akaratóában.

A községi faiskolák szabályszerű művelését ez uton adandó további utasítások vezetik, egynémely törvényhatóságnak hatósága területére kiadott szabályrendeletei épségben tartásával.

2. §. A községi faiskolák feladata :

a) Az ország befásításához minden község határbeli ültetésekkel járulandó, e célra alkalmas csemetékét nevelni ;

b) Azon vidék legalkalmasabb nemes gyümölcsfajait szaporítani, és azokat első sorban a község lakosai között — azután a vidéken terjeszteni.

c) Azon vidék viszonyainak és a községi lakosok igényeinek legjobban megfelelő jövedelmező kertipart kifejteni.

d) A népiskolai ifjúságot a községi faiskolában erejéhez mért munkálatokkal elfoglalva, az elsorolt gazdasági és kertészeti okszerű műveletekbe tanítójuk által gyakorlati uton bevezetni, és az uton adandó magyarázatokkal felvilágosítani, oktatni.

e) Ezeknél fogva a községi faiskolák berendezésénél oda kell törekedni, hogy az azon község viszonyai szem előtt tartásával tenyész- kísérleti- és minta kertjeül, valamint beszerzési forrásaul szolgáljon a község földművelő lakossága azon osztályuak, melynek változott viszonyai követelte ismereteket határán kívül magának megszerezhetni sem módja, sem alkalmá.

Ezen szakaszban foglaltatván a községi faiskolák nagy horderejű munkássága, rövid ki nem elégíthető magyarázat helyett — alkalmi utasításokkal lesz az „a községi faiskolák hivatalos közlönye“ útján szabatosan kifejtve, szükség esetében külön utasítással — és helyszínen adandó utbaigazítással kiegészítve.

3. §. A határbeli ültetésekhez tartozik :

a) A községi szélesb utcák, nagyobb térek, különösen a templom és iskolatér szegélyezése.

első sorban a községi faiskolák vezetésére hivatott néptanítóknak, az államköltségen kiadott, és minden azt kérelmező néptanítónak ingyen küldetni szokott „Néptanítók lapja“

b) A köz- és mellékutak alkalmas fákkal szegélyezése.

c) A csordakutak mellékeinek — a marha delelőknek befásítása, hogy a forró nyári napokban egészséges menhelyben részesüljön a legelező marha.

d) Homok kötés, a futóhomok továbbterjedésének gátlásául,

e) Partos vidéken a vizmosások és partszakadások faültetésekkel orvoslása.

f) A tagosított magán birtokrészek határainak élősövényvel állandó jelölése.

Ezen községi erővel — a község tetemes haznára keresztül vitt határbeli ültetések együttesen — az ország befásítása nagy horderejű munkájának a nagyobb felerészét képviselvén, s ezzel csak az adó alapot terhelő roppant költségtől megkíméltetik az ország, mely határbeli ültetmények minden községnek saját hasznára esnek: a belső ültetmények az egészségi állapot javítása — és a tűzvész tovább terjedésének gátlása tekintetéből, — a külső ültetmények pedig, a mennyiben a fa szükségesek, légjavító befolyásuknál fogva az időjárás szélsőségeit orvosolják, a magánbitokok határait állandósítván, a perpartvarkodásoknak elejét veszik, — a homokok és vizmosások megkötésével a mivelet alatti földeket megvédik, és a természetlen homok buczkák befásítva — idővel a legtermékenyebb szántóföldekké alakulnak.

4. §. A községi faiskolák részint tagosítások alkalmával — vagy egyéb jogszerű alapon, részint pedig később a népoktatás céljaiból magánosok vagy községek által adományoztattak, tulajdoni joggal a községet vagy hitfelekezetet illetik meg; azonképen köteleztetnek a községek — illetőleg a vallásfelekezetek előljárói ezen utasítás 2-ik §-ban megnevezett községi faiskolai műveleteket és az uton a népoktatást berendezni, szükséges költséggel és kézi munkával ellátni, a faiskola kezelésével és ennek ellenőrzésével alkalmas egyént megbízni, az 1-ső §-ban felhívott törvény — ministeri rendeletek, a faiskolákat adományozók akaratának, az illető törvényhatóságok ez érdekekben kiadott szabályrendeletei, ezen — és időközben ez uton kiadandó miniszteri biztosi utasítások irányában tartozó felelősséggel

A községi faiskoláknak rendeltetési céljuktól eddigi káros elmaradásának legfőbb oka a faiskolák felekezetiiségében fekszik, s habár vannak közegek, hol a felekezeti faiskolák örvendetes előmeneteleket mutatnak be, másutt a felekezeti iskolák nemes versenyé

mellékletekint 10,000 példányban, oly utasítással, hogy azt az illető községi és hitfelekezeti előljáróságoknak bemutatni, ezeknek pedig még azon év szeptember hó folytán az utasi-

az érdekeltségnek felkötője, kifejtője; de kisebb vegyes vallású községekben alig lesz az valaha elérhető, hogy minden felekezeti faiskola a 2-ik §-ban nevezett feladatának megfelelhessen, az arra fordítandó költség, szakértelmes kezelés és felügyelet hiányában, ehhez járulván még azon körülmény is, hogy a községi faiskolák feladata a határbeli ültetésekhez alkalmas csemetékkel járulni, az ilyen munkafelosztás nehézségei az ügyet csak kockáztatják,

Miután azonban a felhívott népoktatási törvény 11. §-a a hitfelekezetek autonomiáját a népoktatásra nézve is biztosítja; a törvény és minden hitfelekezet autonomiája iránt tartozó tisztelettel, a községi faiskolák útján elérhető, és a nép életkérdésévé vált magasztos cél elérése tekintetéből — egyedül javaslatképen ajánlatba hozom azon közvetítést:

Hogy a községi faiskolák tulajdon jogának épségben tartásával, annak haszonvétele — kezelése, az iskolai ifjúságnak oktatása, talán kapcsolatban a tornászattal, egyesíttessék a községi előljáróság felelős felügyelete alatt, hogy az amugy is hiányzó ez érdekek megfelelő anyagi és szakbeli erők el ne forgácsoltassanak,

A községi faiskolák munka megindítása ezen kérdésben követelvén mindenekelőtt a határozott megállapodást; oda utasíttatnak a vegyes vallású községek előljárói, hogy ezen kérdést még e folyó évi őszi munkák megindítása előtt a hitfelekezeti előljárósággal érdeklőlegesen tárgyalván, azt a magasztos cél szem előtt tartásával az ország erkölcsi és anyagi javára megoldani törekedjenek.

5. §. Oly rendezett községekben, hol eddig faiskolának alkalmas tér még kihatva és iskolai célokra átadva nincsen, az iránti gondoskodás a törvényhatóságot illeti meg.

A törvény iránt tartozó felelőségek terhe alatt köteles a néptanító — illetőleg a faiskolai gondnok ezen utasítások vitelével rögtön a törvényhatóságnál a faiskola céljául alkalmas tér kiadását szorgalmazni.

6. §. A községi faiskolák kirekesztőleg és egyedül a 2-ik §-ban nevezett célokra szolgálván, azzal ellenkező bármily néven nevezhető használata tilos, ellenkezőleg a törvény világos rendeletével, és a faiskolatért adományozók akaratával. Annál fogva — a községi faiskolák netáni haszonbérlelése — mint semmies — rögtön beszüntetendő, a befolyt haszonbérleti összegek, habár időközben más célokra fordítottak is — valamint a jogtalan bitorlokon megveendő haszonélvezet kizárólag és feltétlenül a községi faiskola felszerelésére mive-

tás értelmében intézkedni felelősséggel járó kötelessége, és hogy azon utasításhoz mellékelt űrlapok hű betöltésével, és azoknak október első napjáig hozzám beküldésével, a köz-

lésére fordítandó, a földmivelési- ipar és kereskedelemügyi ministerium 3599/1874 rendelete értelmében.

Vannak községek, hol a községi faiskolák hosszú éveken keresztül haszonbérbe adva, tetemes összeget jövedelmeztek, és a jövedelmek a község — illetőleg iskolai czélokra forditattak; — vannak ismét községek, hol a faiskolák magánosok által törvényellenesen minden bérfizetés nélkül bitoroltattak, — mely jövedelmek összesítve a faiskola első felszerelési költségeit sok helyütt fedezhetik.

Egynemely törvényhatóság az e részbeni visszaélések korlátozására — és az e czimen behajtható jövedelmek összesítésére a községi jegyzőket pénzbeli bírsággal teszi felelőssé; a törvényhatóságok feladata itt segádkezet kölesönözni, és e részben az érdekeltek által nyilánított panszokat közigazgatási közegei útján rögtön orvosolni, sőt hivatalból is közbenjárni.

7. §. A községi faiskolák kezelése — más szakavatottabb hiányában a néptanítót, illetőleg vegyes vallású községekben ezen utasítások 4-ik §-ában ajánlott közvetítés sikerülésével a szakban legjártasabb felekezeti néptanítót illeti meg, a népoktatási törvény 45. §-sza szellemében; az érintett közvetítés esetében annál fogva minden hitfelekezeti néptanító felekezeti előljárósága által meghatározott időkbén vezesse tanítványait a közös faiskolába.

A faiskolát kezelő — különösen néptanító illető jutalmazásáról az illető előljáróságnak kell gondoskodni; a méltányosság azt követelvén, hogy miután a község anyagi és erkölcsi haszonban részesül a szakoktatás, fatenyésztés, a kertipar kifejtése által, és a határbeli ültetményekhez szükséges csemeték termelésével, — a községi faiskolában kifejtett munkásság anyagi osztalékának nagyobb tele része a néptanító jutalmazására fordíttassék; ha tehát a faiskola kezeléséből háromló jövedelmek fele része az előlegezett felszerelésre — és beszerzésekre, a faiskola további czéljai kifejtésére fordíttatnék is, — másik felerésze a faiskolát kezelő — és azt ellenőrző egyén jutalmazására fordítható.

8. §. A községi faiskolák munkássága és az uton nyújtható oktatás fölötti felügyeletet a község, illetőleg hitfelekezeti előljáróság az általa választott gondnok útján gyakorolja.

A községi faiskolák vezetése legtöbb községben máris a néptanítókra van bízva, több mint illő és méltányos, hogy ezen újabb teendőjük által, néptanítói hivatásuk ne esonkitassék, vagy épen kockáztassék.

ségi faiskolák miként történt berendezéséről az egész országból tudomást szerezve, a további munkálatokat és a gazdasági népoktatást további — a községi faiskolák hivatalos

A faiskolagondnok feladata annál fogva:

a) a községi faiskola munka megindításának netán utban álló akadályait — szükség esetében a közigazgatási közegek közbenjárásával — legyőzni;

b) a faiskola berendezésére és kezelésére szükséges költséget és munkaerőt kieszközölni, és azt lehető takarékossgal a faiskola előmenetelére fordíttatni,

c) közvetlen felügyeletet gyakorolni a faiskola munkássága — és az uton nyújtandó népoktatás fölött,

d) a faiskola berendezésénél és kezelésénél tanácsosal és utbaigazítással a faiskola kezelőjének segítségére lenni,

e) a helyi viszonyok számbavételével megválasztani a gazdaság és kertipar azon ágait, melyek a faiskolakertben — és azzal kapcsolatosan az elemi oktatásban felvehetőek volnának, és azok iránt az előjárásnál javaslatot tenni; önkényt értetvén, hogy fátlan vidéken a befásítás szükségénél fogva a fatenyésztésre kell fordítani a legfőbb figyelmet,

f) megállapítani a határbeli faültetésekk sorát és kiviteli módját melynek irányában az iskolai miveletet berendezi,

g) a faiskola kezelőjével egyetértve, elhatározza a beszerzéseket. a mint azt az előjáróság által helybenhagyott berendezés követeli, és azzal kapcsolatosan az évi előirányzott költségvetését az előbbi évi számódások kapcsolatában évenként legkésőbb september második felében jóváhagyásul az illető előjárásnak bemutatja, mire nézve ha 8 nap alatt intézkedés nem történne, elfogadottnak tekintendő,

h) a faiskolában termelt csemetékkel, magvakkal és egyéb termelvényekkel az előirányzatban megállapított — illetőleg jóváhagyott módon intézkedik.

A gondnok ezen közvetítő hivatásának természetéből folyik, hogy a gondnoki teendőkre községi vagy hitfelekezeti előjáró nem bízható meg, erre lehetőségig a községbeli értelmiség legbuzgóbbja és független egyén megnyerendő.

9. §. A községi faiskolára fordítandó költségeket a szem előtt tartandó cél követelése szerint a község — illetőleg a felekezeti iskolaalap vagyoni állapota szabályozza, ilyenek: a faiskola berendezési költségei, azután a szellemi és anyagi eszközök — s végre a magvak — csemeték és hasonlók beszerzésére szükséges költségek,

közlőnye utján adandó utmutatásaimmal kézen vezethessem. — Megküldöttem ezen utasításomat azontul minden hazai törvényhatóságnak, és egyházi hatóságnak úgy mint a feleke-

melyeket a község — illetőleg a hitfelekezeti előljáróság a népoktatási törvény 11-ik §-sa értelmében viselni köteles.

A községi faiskoláknak a 2-ik §-ban foglalt czéloknak meg kell felelni; minden község rendelkezésére álló szellemi és anyagi eréje határozza azután, ha kisebb vagy nagyobb mérvben, előleg — vagy idő folytán apránkint — tán a faiskola jövedelméből fedezheti-e a nélkülözhetlen költségeket.

Szükséges tájékozásul szövegezzük a következők:

a) A faiskola bekerítése, hogy a károsításoktól megvédve legyen. Legalkalmasab e célra a deszka vagy léczkerítés, mely a nyulak általi károsításoktól is megvédi, hol ez nem lehetséges, elég mély és széles árok, melynek partja eleven sövényvel ellátandó.

b) Öntöző kút, hol azonban a költség hiányzik, a helyi viszonyok minden községben kijelölnek olyatén közvetítést, melyel a kút hiány pótolható: patak — szomszéd kút — lapáján ásott gödör — s. a. t.

A szellemi eszközökhöz tartoznak:

a) Szakkönyvek, melyek legszükségesebbét a „Fatenyésztés könyvét“ minden népiskola bírja, a „Néptanítók lapja“ mellékleteként.

b) „A Nép kertésze“ mint a községi faiskolák hivatalos közlőnye.

Az anyagi eszközökhöz tartoznak, a faiskola művelésére szükséges eszközök, u. m. ásó, kapa, vas és fadereblye, kerti zsinór, öntöző kanna; kést és ollót a faiskola kezelője saját költségén szerzi meg magának.

A faiskola beállítására szükséges magvak a munka megindításával a faiskola pénztára terhére szerzendők be, azok t. i., melyek a tanító és iskolai ifjuság által ott helyben nem gyűjthetők; további években ilyenekről a faiskola kezelője tartozik gondoskodni.

10. §. A faiskola pénzalapját képezik:

a) A 6-dik §-ban megnevezett időközbeni haszonbéri és az illetéktelenül bitorlókon megveendő haszonélvezeti összegek a községi faiskola használatára folytán.

b) A mező-rendőri kihágások után befolyó bírságok.

c) A faiskola jövedelmei, mely jövedelmek semmi szín alatt más egyébre mint a községi faiskolák czáljaira — nem fordíthatók.

d) E célra netán befolyó ajándékok.

A nevezett jövedelmi források hiányában, vagy elégtelensége esetében a Népoktatási törvény 11. §-sa értelmében a szükséges költségekről, valamint a művelési munkaerőről az illető előljáróság

zeti iskolák föelöljáróinak annyi példányban, hogy azt végrehajtó közegeiknek kiadhassák, kérve kiküldetésem erejénél fogva hathatós közbenjárásokat, hogy az alkotmányos fogalmakhoz hűn a legalantabb végrehajtó közegeknél megindított mozgalmat támogatni — kifejteni és szükség esetében utbagazítani sziveskedjenek.

köteles gondoskodni. Önkényt értetvény, hogy az iskolai ifjuság erejéhez mért munkájával a gyakorlati oktatás czélyaiból járulni tartozik.

11. §. A községi faiskolák gyakorlati munkáját a havonkint kétszer megjelenő hivatalos közlöny a Nép kertésze lapban időfolytán közlendő hivatalos utasítások — és gyakorlati utmutatások vezetik.

A néptanítók eddigi hiányos szakbeli képzésénél fogva alig birnak valamennyien olyatén szakismerettel, hogy a községi faiskolák munkáját szabályszerűen vezetni, kezelni és az uton azokban gyakorlati oktatást nyújtani képesek volnának.

Annálfogva, de azért is, hogy a községi faiskolákat kezelő — különösen néptanítók a természettudományok haladásával egyenlépést tartó gazdaság és kertipar előmenetelei fölött tájékozást nyerjenek, és a faiskolában kifejtett munkájuk eredményét értékesíteni és módjukban legyen; a községi faiskolák hivatalos közlönye, a Népkertésze lap az időhöz kötött minden munkálatokat megelőzőleg előadni fogja, és akként magyarázni, hogy azok után oly néptanító is, ki e szakkal nem foglalkozott, biztos eredményt bemutatni tudjon; a nevezett lap utján közöltetnek ez érdekű kormányi és ministeri biztosi rendeletek és utasítások, az üzleti viszonyok, a faiskola szükségletének beszerzésére — és annak terményei eladására ajánlható források ismertetnek, annálfogva a Népkertésze lap mint a községi faiskolák hivatalos közlönye minden községi faiskola használatára, mint nélkülözhetetlen taneszköz megszerzendő.

12. §. A néptanítók szakismeretei terjesztése tekintetéből szükséges, hogy a vidéki tanítói gyűléseken és egyéb népesb összejövetelek alkalmával a községi faiskolák ügye is felvétessék, hogy a szakban jártasabb néptanítók gyakorlati utmutatásokat adjanak a gyenkébbeknek; ez pótolhatván némileg a költséges vándortanítást, miért is ilyenén buzgó törekvésű néptanítók az alkalmi jutalmazásoknál — és bekövetkező gazdasági népoktatás rendezésénél figyelembe vétetnek.

Kelt Rákos-Palotán, 1874. Augustus hó 20-án.

Lukácsy Sándor, ministeri biztos.

Végre megküldöttem a tanfelügyelőségeknek, és minden hazai szakegyesületnek, hogy a feladat megoldásánál úgy a tanügy — valamint a társadalom segélyére — ellenőrzésére támaszkodhassam.

Az időközben, még tudnillik a községi faiskolák utasításom nyomán megejtett berendezésével az úrlapok beszármaztatásával tudomást véve a gyakorlati munkáságot megindítottam volna, első teendőmnek tartottam beutazni az országot, és személyesen érintkezve az egyházi és világi hatóságok vezérférfiaival, legyőzni rövid úton azon netáni nehézségeket, melyek a dolog szerencsés megoldásának részint az adott különböző helyi viszonyok — részint a szak érdekében útban állhatnának.

És itt már a földmivelés ipar és kereskedelem ügyi m. kir. Ministerium által le nem győhető akadály megbénította munkásságomat, és egész évi tevékenységemet a szálnalmas egyéni buzgalomra leszállította, ugyanis:

Tudvalévöleg hazánkban a földmivelés előmozdítása van a törvényhozás által legszűkebben gyámolítva, annál fogva a megbízó Ministerium midőn ez ügy keresztül vezetéséhez tetemes költséggel nem járhatott, felkérte a közmunka és közlekedésügyi Ministeriumot, hogy az állampénztár kimélése tekintetéből ezen fontos kulturális kérdés megoldásának könnyítésére a hazai szállító vállalatoknál szabad úti jegyeket kieszközölni sziveskedjék. Megbízó ministerium ismételt sürgetésére azonban szabad úti jegyeket az illető Ministerium megtagadta, annál fogva szoritkoznom kellett azon utazásokra, melyeket egyetlen javadalmam — a havankénti 66 ft. napidij átlaggal fedezhettem.

A közigazgatás — és felekezeti iskolai felügyelő közegek buzgoságával sincs okom dicsekedni; a néptanítók magukra hagyatva, a községi előjáróság által inkább akadályozva mint támogatva, a szakismeret és az úton kilátásba tehető erkölcsi és anyagi hasznak ismeretlenségében, szűkkeblűen félve egy újabb ingyen tehernek elvállalásától, vagy pedig a községi előjárók a faiskola kert adományozók intentioja ellenére bitort faiskolákat illetéktelen célokra tovább használlandók, a

csak szórványosan beérkező jelentésekben előadták azon nehézségeket, melyeknél fogva a faiskolák rendeltetési czéljok szerinti vezetésétől menekülhetni hitték, — több mint 3000 rendre utasító levelezésre, lapok utjáni körrendeletekre volt szükség, hogy október 1-ső napja helyett deczember utolsó napjáig beérkezett 2161 jelentésből össze állithassam, a községi faiskolák állapotának elég gyarló kimutatását.*)

A 13000 hazai községekközül mintegy kierőszokott 2161 beérkezett jelentésből — és a költség s szabad utijegyek hiányában igen is megszorított utazásaimban vett tapasztalataimból állithattam össze törvényhatóságokként azon részletes kimutatásokat, melyeket minden külön törvényhatóságnak a hiányok és gyarlóságok községenkénti kijelölésével folyó év január 30-án megküldöttem, és miután megbízatásomnál fogva intézkedéseimnek csakis a közigazgatási közegek utján szerezhetek érvényt, felkértem a hatóságok főnökeit, hogy a jelzett hiányokat községenként az általam — a sokszor említett utasításom szerint kijelölt irányban orvosolni sziveskedjenek.

Ez iránybani intézkedésemnek eredményeül csak annyit jegyezhetek fel, hogy egynémely törvényhatóságokhoz tartozó községektől szórványosan érkeztek be némű hiányos jelentések, — másutt a községi faiskolák ügyének berendezésére a földmivelvs ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministerium 1871. évről 1214. sz. a. rendeletben sürgetett bizottmányok alkittattak, eddigelé általam tudva nem lévő eredménnyel, — legtöbb törvényhatóság azonban hiányosnak (amint hogy a hiányos jelentéseknél fogva hiányos is) állítva kimutatásomat, megállhatóbb adatok begyűjtésére közigazgatási közegeiket utasították — illetőleg kebelbeli gazdasági egyesületeiket megkeresték, eddigelé tudtommal minden eredmény nélkül, — sőt vannak törvényhatóságok, melyek beavatkozásomat nehezelve, az ügy mikénti keresztülvezetését saját magunknak fenntartani nyilatkoztak.

Örvendetesb eredményeket röviden összefoglalhatom kö-

*) Mellikelve a rovasos kimutatás.

Töjt	Sok évi bitorlás utáni hasznélvezet		Egész megyebeli faiskolák állapota			□ Átlag a faiskola ölére esik csemete
	mrint ével	□ölnyi területen	község	□ölnyi terület	Számszerinti csemete	
Abá			83	53521	6852	1/5
Alsó	52	10	8	5016	713	1/7
Ara	13	—	12	12508	8743	3/4
Ara	43	—	4	4950	708	1/10
Árv	08	—	3	878	487	1/2
Bác	87	—	47	80889	125297	1 1/2
Bar	97	7	85	50234	11563	1/5
Bar	63	—	27	14893	7041	1/2
Bék	41	3	2	1100	267	1/5
Bék	37	—	16	48100		
Ber	19	1				

1	540	12	10017	13192
2	—	11	23022	51802
3	120	11	30240	22332
4	210	12	22312	105112
5	320	11	22112	15521
6	—	10	50810	1412
7	—	9	2120	32002
8	—	8	30222	1112
9	—	7	200	—
10	1500	32	30100	11221
11	—	18	13301	5201
12	—	3	210	10
13	—	2	21005	15000
14	2111	20	2001	1221
15	1202	9	12411	10002
16	—	12	12411	133
17	—	1	100	30120
18	11300	20	25205	15112
19	3000	21	11112	10530
20	1312	30	30021	12410
21	1200	105	12320	210
22	5400	11	2210	10500
23	3510	52	12111	21110
24	12500	25	25222	11301
25	—	11	2002	12222
26	3020	23	23200	2201
27	5000	10	2312	—

Törvényhatóság megnevezése	Van össze- sen	Tett jelen- tést	Nem tett jelentést	Nincs fais- kola	1874-ben kihasitva		Czéljaira nem alkalmas		Illetéktelen bitorolva		Évek óta semmi munkásság		Munkásságot kifejt			Sok évi bitorlás utáni haszonélvezet		Egész megyebeli faiskolák állapota			Atlag a faiskola őlére esik csemete
					köz- ségben	□ölnyi tér	köz- ségben	□ölnyi tér	köz- ségben	□ölnyi tér	köz- ségben	□ölnyi területen	köz- ség	□ölnyi területen	számszerint csemetével	köz- ségben	□ölnyi területen	köz- ség	□ölnyi terület	Számszerinti csemete	
Abauj megyében	239	95	144	19	10	2865	—	—	4	3400	23	19294	37	20076	6852	10	—	83	53521	6852	1/5
Alsó Fehér megyében	198	9	189	1	2	2670	—	—	1	1000	1	1000	4	3016	713	—	—	8	5016	713	1/7
Arad megyében	182	16	166	2	2	1200	1	1200	—	—	6	9358	4	3150	8743	—	—	12	12508	8743	3/4
Aranyosszéken	22	4	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4950	708	—	—	4	4950	708	1/10
Árva megyében	99	3	96	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	876	487	—	—	3	878	487	1/2
Bács Bodrog megyében	112	49	63	2	10	9932	—	—	—	—	5	10290	24	5162	125297	7	9065	47	80889	125297	1 1/2
Baranya megyében	353	105	248	5	8	2655	—	—	4	3200	31	22510	42	21859	11563	—	—	85	50234	11563	1 1/5
Bars megyében	208	29	179	2	4	2500	1	1200	—	—	6	3215	13	7978	7041	3	1860	27	14893	7041	1 1/2
Belső Szolnok megyében	195	4	191	2	1	400	—	—	—	—	—	—	1	700	267	—	—	2	1100	267	1/5
Békés megyében	26	16	10	—	1	1000	—	—	1	7200	4	7100	9	32300	26319	1	800	16	48400	26319	1/3
Bereg megyében	185	27	158	4	2	830	—	—	—	—	17	17750	4	4120	1729	—	—	23	22700	1729	1/20
Besztercze vidékén	23	1	22	—	—	—	—	—	—	—	1	70	—	—	—	—	—	1	70	—	0
Bihar megyében	495	83	412	5	7	3635	1	1400	—	—	20	28702	45	184129	1213647	5	6540	78	219371	1213647	6
Borsód megyében	163	94	69	1	8	8388	4	4220	3	3900	15	14172	56	61898	33210	8	7936	94	100714	33210	1/3
Brassó vidéke	23	4	19	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1000	2300	—	—	2	1000	2300	2
Csanád megyében	37	17	20	2	2	3600	—	—	—	—	2	2700	11	2112	89226	—	—	15	27312	89226	3 1/4
Csikszékben	66	22	44	2	6	398	—	—	—	—	4	1511	10	3211	5260	—	—	20	5120	5260	1
Csongrád megyében	26	17	9	—	4	540	—	—	—	—	—	—	12	54480	176770	—	—	16	60180	176770	4
Doboka megyében	163	2	161	1	—	—	—	—	—	—	1	50	—	—	—	—	—	1	50	—	0
Esztergom megyében	50	26	24	—	4	1582	—	—	—	—	—	—	22	21859	43836	—	—	26	23441	43836	2
Fehér megyében	115	58	57	6	7	4566	1	1200	—	—	11	16100	26	128685	1023231	7	5550	52	166100	1023231	6
Felső Fehérmegyében	74	5	69	2	2	412	—	—	—	—	—	—	1	1080	240	—	—	3	1492	240	1/7
Gömör megyében	367	81	286	6	7	1763	—	—	11	8468	34	23404	23	14049	13857	—	—	75	47684	13857	1/3
Győr megyében	87	29	58	—	2	1200	—	—	—	—	1	600	26	31893	89641	—	—	29	33693	89641	3
Hajdukerületben	6	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3200	4200	—	—	1	3200	4200	1
Háromszékben	96	11	85	3	6	5350	—	—	—	—	1	300	1	1739	350	—	—	8	7389	350	1/20
Héves megyében	148	53	95	1	11	5291	—	—	5	5549	17	16785	20	18298	18770	8	7108	53	45923	18770	1/2
Hont megyében	183	28	157	2	2	2000	—	—	—	—	4	1850	20	11908	11714	2	525	26	15758	11714	3/4
Hunyád megyében	153	2	151	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0
Jászkun kerületben	26	13	13	1	1	870	—	—	—	—	—	—	11	62797	469201	—	—	12	63667	469201	7
Kolozs megyében	209	10	199	3	1	300	—	—	—	—	4	3380	2	3272	1689	—	—	7	6652	1689	1/5
Komárom megyében	95	39	56	2	7	5296	2	1550	—	—	5	4200	23	27043	50609	1	2614	37	32793	50609	1 1/2
Közép-Szolnok m.-ben	141	15	126	2	5	5050	—	—	—	—	4	6300	3	1316	1231	1	100	12	12666	1231	1/10
Krassó megyében	139	8	132	5	2	1480	—	—	—	—	1	800	—	—	—	—	—	3	2280	—	0
Kraszna megyében	73	7	66	3	—	—	—	—	—	—	3	1333	1	1200	221	1	1200	4	1533	221	1/12
Küküllő megyében	113	7	106	3	2	1203	—	—	—	—	—	—	2	410	596	—	—	4	1613	596	1/3
Liptó megyében	148	34	114	20	1	800	—	—	—	—	4	685	9	2382	3087	—	—	14	3867	3087	1
Marosszékben	125	19	106	1	2	760	—	—	1	1600	8	4749	7	4387	1704	—	—	18	9896	1704	1/10
Marmaros megyében	160	16	134	3	5	700	—	—	—	—	1	600	7	4710	1677	—	—	13	6010	1674	1/7
Moson megyében	53	9	44	—	—	—	—	—	—	—	3	2305	6	7048	8804	1	2069	9	9373	8804	1
Nógrád megyében	278	87	191	4	10	4420	—	—	—	—	26	15488	47	33791	17585	5	3080	83	53699	17585	1/3
Nyitra megyében	452	17	435	2	—	—	—	—	2	1700	4	1764	9	5543	11367	—	—	15	9007	11367	1 1/4
Pest megyében	198	95	103	7	7	7084	—	—	—	—	31	33755	48	785220	647190	3	18400	92	825859	647190	3/4
Pozsony megyében	305	33	272	4	4	2294	—	—	—	—	3	2700	21	13777	40206	3	3270	28	18771	40206	2
Sáros megyében	380	14	366	3	3	1800	—	—	—	—	5	3066	3	450	510	3	2466	11	5316	510	1/10
Somogy megyében	315	113	202	10	34	10809	—	—	4	3050	29	16680	35	18197	38640	15	7896	102	48736	38640	3/4
Sopron megyében	150	31	119	3	6	4608	—	—	—	—	1	100	19	14520	16229	3	1215	26	20937	16229	3/4
Szabolcs megyében	151	64	90	6	3	3100	—	—	—	—	27	27161	23	32818	47138	7	9600	53	74379	47138	1/3
Szatmár megyében	202	78	124	20	9	3570	—	—	—	—	28	29965	19	14967	20780	6	14300	56	62802	20780	1/3
Szászváros székben	15	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	769	422	—	—	1	769	422	1/2
Szepes megyében	222	16	206	2	2	347	—	—	—	—	3	826	8	4674	16098	—	—	13	5847	16098	3
Temes megyében	193	16	177	6	3	4390	—	—	—	—	—	—	6	2217	1874	2	1897	9	6607	1874	1/5
Tolna megyében	119	50	69	—	9	4325	—	—	4	1000	4	2350	37	29227	72690	6	5144	50	37002	72690	2
Torda megyében	125	5	120	2	1	—	—	—	1	—	—	—	1	640	76	—	—	3	640	76	1/8
Torna megyében	42	21	21	2	3	3600	1	600	1	1300	6	7957	6	7850	2354	—	—	18	19307	2354	1/20
Torontal megyében	187	42	145	5	2	490	—	—	—	—	7	5376	25	15130	41781	1	1200	34	20996	41781	2
Turóc megyében	122	1	121	—	—	—	—	—	—	—	1	800	—	—	—	—	—	1	800	—	0
Udvarhely székben	126	44	82	8	30	22392	—	—	—	—	3	602	4	1362	448	2	385	37	24356	448	1/50
Ugocsa megyében	72	10	62	4	—	—	—	—	—	—	2	350	4	5430	23608	—	—	6	5780	23608	4
Ung megyében	212	23	189	7	2	1500	—	—	—	—	6	12500	8	6870	1413	—	—	16	20870	1413	1/8
Vas megyében	660	80	580	8	25	8781	1	200	3	3565	12	8375	30	14194	12278	5	3450	71	35115	12278	1/3
Veszprém megyében	186	91	95	8	22	15417	—	—	1	80	3	4060	52	48758	102178	8	8710	78	68315	102178	1 1/2
Zala megyében	613	91	522	13	2	7381	—	—	3	960	16	7456	46	20552	56323	1	156	77	36349	56323	1 1/2
Zemplén megyében	449	53	396	16	13	3150	4	2552	2	3800	12	6671	16	16874	21465	—	—	47	33053	21465	2/3
Zólyom megyében	122	17	105	2	4	2191	—	—	—	—	2	540	9	7283	14148	1	240	15	10014	14148	1 1/3

vetkezőkben: — hogy a Szolnok vidéki gazdasági egyesület önkényt vállalkozott a községi faiskolák — és az úton keresztül vezethető befásítás vezetésére — felügyeletére — és ellenőrzésére, felosztva az egyesület területél buzgóbb tagjai között, kik ezen nemes tisztjukben buzgalommal el is járnak, — továbbá — hogy Torna vármegye közönségének a földmivelés ipar és kereskedelem ügyi m. kir. Ministeriumhoz intézett kérelme folytán oda kiküldetvén, a minden felekezeti néptanítók a megyei hatóság által megállapított 1 ft. napidij mellett Tornára öszsze hivattak, hol valamenyen meg is jelenvén, a községi faiskolák kezelésére és az úton nyújtandó gyakorlati népoktatásra hisnyzó készütségüket a legnagyobb szorgalommal iparkodtak helyre pótolni, — és vannak szolgabírók, kik a községi faiskolák ügyében buzgolkodnak nem csak, de különösen a szak szelemi eszközeinek megszerzésénél, pénzbeli áldozattal is járulnak, — a felekezeti iskolák előljárói — a lelkészek illetén buzgalmával azonban nem dicsekedhetem.

Hogy a községi faiskolák állapotáról tiszta fogalmakat nyújthassak, a beérkezett jelentésekből készített rovatos sommás kimutatás — és az űrlapok többi rovataira szolgáló adatokból, azontúl utánna járásommal szerzet tapasztalatokból, kivonhatom a következőket:

a) A rovatos sommás kimutatást illetőleg.

Az ország öszszesen 80 törvénhatósága (:a szab. kir. városokat ide nem értve) jelentések beérkeztek 66 törvénhatósághoz tartozó tanítóktól, illetőleg községektől, nem jött egyetlen jelentés sem: Trencsén, Zaránd és Szörénymegyék-ből, Nagykikinda és XVI. szepesi városok kerületéből, Medgyes, Nagysink, Szerdahely, Szászsebes, Segesvár, Szeben és Ujegyház székekből, azután Fogaras, Kővár és Naszódvidékről. Az utóbbi f. év január 30-áról kelt megkeresésemre azonban némü hiányos adatok innét is beszármaztak.

Az ország öszszesen 13000 önálló községei közül jelentés érkezett 2161 községből, nem jött jelentés 10,039 községből. (Utólagosan még 800 tett jelentést.)

A beérkezett jelentések szerint van 1888 községben faiskola, összesen 2,589.191 □ területtel; ezek közül sűrűgetésem folytán 1874-dik évben kihalított 289 községben 1,109.615 □ öl területtel, hozzá véve a később érkezett jelentéseket, összesen 950 községben 1,671,317 □ öl területtel.

Az összesen 1888 községben 2,580.191 □ ölnyi területtel már több évek óta kihalított — és a felekezeti iskolák rendelkezésére átbocsájtott faiskolák közül épen semmi munkásságot, egyetlen facsometét sem képesek felmutatni 468 községben 294.454 □ öl területen, munkásságot tetteleg kifejt 890 községbeli faiskola 1686.746 □ ölnyi területen 4.670,192 darab csometével. (A később beérkezett jelentések nyomán ezen adatok is változás alá jöttek, kevésbé azonban a faiskolák munkásságának javára.)

b) A jelentésre szolgáló űrlapok többi rovatait illetőleg:

A faiskolák pénzalapjára nézve: legtöbb „a nincs“ — csak igen kevés községből jelentetik fel csekély összeg, rendszeren az előbbi évekből mint haszonbérjövedelem, holott a faiskolák illetéktelen bitorlásából — a sok éves haszonbérletből a földmivelés ipar és kereskedelemügyi m. kir. Ministerium 1774 évi 3509 számú rendeleténél fogva csaknem minden község faiskolája részére tetemes felszerelési költségnek kellett volna beszármazni.

A faiskola költségeit fedezi: egy némely helyütt a „község“, másutt „senki“ — az egyház csak elvétve egynehánynál, holott a faiskolák a felekezeti iskoláknak vannak átbocsájtva, és a közoktatási törvényeknél fogva ők kötelezetnek a tanügy berendezésére.

A faiskola mivélésére szükséges szellemi taneszközökre nézve: legtöbb esetben a válasz, hogy ilyeket senki sem szerez meg a tanító használatára; sőt a Földmivelés, ipar és kereskedelemügyi m. kir. ministerium által a tanítók között 12,000 példányban kiosztott „Fatenyésztés“ könyvének is alig van nyoma,

Azon kérdésre, hogy a gazdasági és kertipar mely

ágára irányul a község véleménye? legszámosban a gyümölcsfák tenyésztését, azután befásítás céljaiból a gazdasági fák tenyésztését — számosan a szőlő és dohány tenyésztést, kevesebben a konyhakertészetet jelölték ki, a kereskedelmi és gyógynövények tenyésztését egy sem — számosan pedig a „tudjaitestent“ nel válaszoltak.

Miután a jelentő lapok szerint a faiskolák csaknem mindenütt a felekezeti iskoláknak átbocsájtattak, és azok a vegyes vallású községekben is felekezetek szerint kezeltetnek: legtöbb munkásság mutatkozik a helvét hitvallású — azután a róm. katolikus — utánna az ágostai — legkevesebb a görög szertartású iskoláknál, — a zsidók zokon veszik, hogy iskolájuk tankerttel nem bír.

c) A faiskolákra vonatkozó egyéb adatok:

Vannak faiskolák, melyek már a negyvenes években adományoztattak a volt földesurak által és akkoron rendesen az egyházaknak, legtöbb faiskola azonban az ötvenes és hatvanas évekből számítja keletkezését, midőn a legtöbb tagosítás megejtetett, de az azt adományozó volt földesuraknak mindig az volt intentiója, hogy azon faiskolák a népiskolai ifjúság gazdasági és kertészeti gyakorlati oktatására használtassanak. — Daczára annak, a községi faiskolák számos helyütt az egyházi személyek — a községi előjáróság által önző célokra használtatnak, haszonbérbe adatnak, a bejött haszonbéres összegek a község vagy az egyház szükségeire, az iskolás gyermekek könyvekkel ellátására, orgona — harang beszerzésre, másutt az éjjeli őr javadalmára — vagy éppen a község részére szükséges sertéskan — másutt bika és hasonlók beszerzésére fordíttatnak, de mindig az adományozók intentiója ellenére, — és daczára a földmivelés ipar és kereskedelem ügyi ministerium már többször felhívott 1874 évi 3590 számú minden törvényhatóságnak megküldött rendeletének, eme visszaélés beszüntetve nincs, nem csak, de ezen rendelet kiadása utáni időkben is több faiskola haszonbérbe adatott, illetőleg annak haszonvétele a községi vagy egyházi szolgáltnak javadalmazására átbocsájtatott, a községi faiskolák magasztos célja tetemes megkárosításával, minélfogva ezen körülmény-

nél fogva a közigazgatási közegektől erélyes intézkedést nem nyerve, a községi faiskolák munkássága számos községben nem indítható meg.

Vannak faiskolák, és ezek között legszámosbak azok, melyek a lakosság külső illetményei között vannak kihasítva; ezek távolságuknál fogva, de azért is, mert kerítetlen állapotban nem védve a károsítás ellen, iskolai czélokra nem fordíthatók, — s bár a földmivelés, ipar és kereskedelemügyi m. kir. Ministerium 1871 évi 1214. számú rendeleténél fogva azoknak a czélra alkalmasb területtel való kicserélése, a közigazgatási közegek hozzá járulásával — kilátásba tétetik, eddigelé csak vajmi kevés jelentést vettem illetén kicserelésről, mindinkább számos panaszokat arra nézve, hogy a közigazgatási tisztviselők a községi faiskolák ügyére — bár annak rendezésére ismételve és sürgetőleg felkérettek az illető tanítók által — csekély figyelmet fordítanak.

Oly községekben, hol a czélnek megfelelő faiskolák rendeltetési céljuknak átadattak, a munka megindítását akadályozza azon körülmény, hogy a faiskola felszereléséhez szükséges mivélési szellemi és anyagi eszközök s magvak beszerzéséhez — és mivélési kézi munkához a község, úgy mint a felekezeti iskola előljáróság járulni vonakodik; a sokszor felhívott utasításomnál fogva is a közigazgatási közegek segédkezésére utalt buzgóbb néptanítók azok erélyes támogatásában nem részesülve, legjobb akaratuk mellett a tétlenségre vannak kárhóztatva.

A községi faiskolák ügyének káros hátramaradása azonban nagyobbbrészt az ismeretek hiányában és abból természetesen kifolyó ügy iránti idegenségben rejlik; ugyancsak:

a) A községi előljáróság a faiskola tért megszokott javadalmának tekintve, annak rendeltetési céljai szerinti mivélésében egy újabb szokatlan terheltetését látva, és nézete szerint a faültetésekkel a kártékony verébtenyésztestől félve, a községi autonomia minden kibuvójának megkísértésével úgy a községi faiskola rendszeres munhálóatát, mint a befásítást megakadályozni törekszik; saját magam voltam tanuja annak, hogy az adományozott — és az előljáróság által az utszéle-

ken beültetendő facseteték gyökerei titokban levágattak, csak azért, hogy azok mint kártékony verébtenyésztők meg ne fogjanak.

b) a faiskola kezelésére utalt néptanítók, különösen a felekezeti képezdőben csak elvétve részesülnek némi szakbeli képzésben, holott a törvény e részben világosan rendelkezik, — a szükkeblűen javadalmazott — kenyérgondok által lehangolva tengődő néptanítóktól aztán nem lehet elvárni, hogy az önségély igénybevételével megszerezze magának a szükséges szakismereteket; a község és felekezeti előljáróság pedig e részben vajmi ritkán van segítségére; a sokszor említett utasításomban ajánlott tanítói gyűléseken legkönnyebben esz-közölhető kölcsönös oktatás, nem keresem mi okból, csak elvétve a buzgóbb tanítók által vétetik alkalmazásba.

Miként tanítsa aztán a tanító a földmivelő nép gyermekeit a haladottabb földmivelés és kertészet gyakorlati eljárásaira, midőn arról fogalma sincs, az ismereteket tágitó szellemi eszközöket pedig részére sem a község, sem az iskolai előljáróság nem szerzi meg. mit megszerezni kötelessége ép úgy, mint a népoktatási törvényben elősorolt elemi oktatásra szükséges egyéb tanszereket.

A gazdaság és kertészetnek gyakorlati oktatását és azal kapcsolatos községi faiskolák munkásságát megbénítja az irányadó körökben is túlsulyra emelkedett azon nézet, hogy az elemi oktatással együttesen a szakoktatás össze nem fér, és csak az elemi oktatás bevégezte után nyújtható a szaktanítás; a népiskolák felügyeletével megbízott különösen a felekezeti iskolák előljárósága, a népiskolák gazdasági és kertészeti gyakorlati oktatására figyelmen kívül, annál fogva a községi faiskolát is parlagon — vagy a szerencsés foglalónak hagyja, holott az elemi népiskolák valamennyi tantárgya mint megannyi szaknak elemi oktatása, a tovább nem iskolázó nép ifjúságának igényeihez van mérve, — az egyetlen gazdasági és kertészeti elemi oktatásnál tévén csak kivételt, melynél fogva a népoktatási törvény rendeleténél fogva a népiskolákban tanítás nyújtatik: a hit és erkölestan, az olvasás, írás, a számtan, nyelvtan, természettan és természetrajz, hazai

földleírás és történet, a polgári jogok és köteleességek ismerete, ének és testgyakorlatban, mint ugyannyi külön szakok elemi ismereteiben, és mely ismeretek bár minden földmivelő embernek igen hasznosak a közéletben, de kenyerét azok egyike után se keresheti; ellenben földmivelő országunkban a földmivelő nép egyetlen nélkülözhetetlen kenyérkereseti szakában ugyanazon törvény rendelete értelmében gyakorlati elemi oktatást nem nyer, s nincs alkalma a kisbirtokú földmivelő népnek változott viszonyai között megismerkedni olytén földmivelési eljárásokkal, melyek útján számos családtagja kézi munkáját az egy pár hold birtok ügyes művelésében értékesíthetné, minek következtében hagyományos földmivelési iparánál a megélhetés keserű gondjai között csak birtoka kicsinységét érezve, természetes elegületlensége az erkölcsiség és államiságunkra is veszélyes komunistikus földosztási aspirációkban találja kifejezését.

Az alkalmas mezei rendőri törvények hiányát, és a fenállónak gyarló kezelését alig szükség felemlíteni; a napirenden lévő károsítások elidegenítik a legigyekezőbb fatenyésztőt is iparától, ez áll útjában leginkább a már megfogamzott befásítási törekvéseknek. És midőn századunkban a drákói törvényeket humanistikusabb intézményekkel felcserelni tudjuk, nem fordítatik figyelem a népiifjuságának a fatenyésztés oktatására; ez lenne pedig legbiztosb helyettesítője a szigorú törvényeknek, mert tenyésztve megkedvelné a fát, és eme szereteténél fogva öre leend a fatenyésztési iparnak.

Milözve a tapasztalt és untilig még felhozható számos akadályokat, már az elmondottokból is kiderül, miként a községi faiskolák — és az úton kifejtendő gazdasági és kertészeti gyakorlati oktatás, és onnét természetszerűn kifolyó befásítás ügyének közzgazdászataunkra végtelen káros hátramarádásának oka nem annyira pozitív törvény és nagyobb mérvű költségek hiányában, mint inkább a törvény és kormány rendeletek végre nem hajtasában rejlik, annál fogva, mert a földmivelés ipar és kereskedelem ügyi Ministerium saját végre-

hajtó organumai hiányában, intézkedésének végrehajtásánál a közigazgatási községekre és községi előljárokra — kik a belügy, és a népiskolai előljárokra és a néptanítókra — kik a vallás és közoktatás ügyi Ministeriumok ressortjába tartoznak mint idegen — és általa mulasztás esetében felelőségre nem vonható közegekre kénytelen támaszkodni.

Tagadhatatlan, hogy kulturális érdekeink minden ágat tetemes hézagokat mutat fel alkalmas s speciális törvényhozás útján betöltésre, s midőn az égető szükségések egymást háttérbe szorítják; nem várva be a hosszú idő során elérhető alapos reform berendezéseket, — az adott helyzetből — a fenálló törvények szigorú végrehajtásával kell kulturális reform kérdéseinket — megoldani.

Én tehát a helyzet ismeretében — fenálló törvényeinkben is elégséges támaszt, — a gyakorlati szakoktatással kapcsolatos munkáságban pedig gazdag beruházást találva, — eleve nem annyira a törvényhozás specialis és határozottabb intézkedését, nem ronsolt háztartásunk újabb czimek alatti terheltetését, hanem kérem azt, hogy az e részben fenálló — habár nem egészen kielégítő, de a törvényhatóságok statutorius jogánál fogva pótolható törvények szigorú végrehajtása a földművelés ipar és kereskedelem — azután a bel- és a vallás és közoktatás ügyi m. kir. Ministeriumok együttes szelleméből kifolyó rendeletekkel biztosítsák, és az ekként meginduló munkásság a társadalmi szövetkezésben öszpontosuló öntevékenység által gyámolítsák.

Elmondom ezekre vonatkozó nézeteimet :

A t ö r v é n y h o z á s t i l l e t ő l e g :

1. Követelnek a törvényhozástól speciális törvényt, mely határozottan elrendelje, hogy minden népiskola mellé faiskola kihasítsassék, elrendelje a faiskola területi nagyságát, és azt, ki legyen annak megadására — megszerzésére kötelezett, — és kinnek legyen kötelessége a faiskola munkásságát vezetni.

Igaz, hogy ennek hiányával vagyunk, és azok, kik örömet megragadják az alkalmat kibújni a polgári kötelességek

terhei alól, a positiv törvény hiányában találják méntségüket ; de méntséget fognak ezektalálni a positiv törvények irányában is, ha azok végrehajtása sanctioval nem biztosittatik, — ha a fenálló törvényekkel gyámolitott öntevékenység polgári kötelesegeik teljesítésének hatalmas rúgójául nem szolgál. — Ugyancsak :

A népoktatási XXXVIII törvénycikk 11-ik §. 3-ik pontja rendeli g) alatt, hogy a felekezeti népiskolákban gyakorlati útmutatások adassanak a mezei gazdaság és különösen a kertészet köréből ; 4-ik pont alatt pedig : hogy az illetén felekezeti népiskolák szükséges taneszközökkel felszerelve legyenek ; ekként rendelkezik a felhivott törvény a községi iskolákról is az 55-ik §-ban, miből önkényt következik : hogy munkatér nélkül a gazdaság és kertészétben gyakorlati útmutatások nem adhatók, arra nézve tehát kísérletitér szükséges, és ha ilyennel az iskola nem bír, azt a felhivott törvény 4-ik pont alatti rendeleténél fogva a felekezeti iskolák részére a hitfelekezetnek, községi iskolák részére pedig a községnek köteleltsége megszerezni, és az abban kifejtendő munkásságot a néptanítónak vezetni köteleltsége.

Hasonló tekintet alá jő a tanczélokra — iskolai miveletre világosan alkalmatlan faiskolák alkalmasabbakkal leendő kicserélése, és ilyeneknek a tanczélokra leendő felszerelése is.

2. Követelnek határozottabb, erélyesebb és gyorsabb végrehajtásu mező rendőri törvényeket, mint a szomszéd kultur nemzetek, csakis drákói törvények szigorával voltak képesek befásítási munkálataikat keresztül vezetni.

A szigoru rendőri törvények és azoknak még szigorubb végrehajtásáról gondoskodni, a törvényhozás kétségtelen feladata, de addig is, mig az bekövetkeznek, a törvényhatóságok szabályrendeleteivel, a kormány intézkedésével hiszem pótolhatónak, kiegészíthetőnek pedig a népoktatásával, nevelésével a hiányzó törvényeket ; mert ott, hol a nép megkedvelte a fatenyésztést, nincs eset a fák pusztítására, sértésére, és ha a nép ifjúsága iskoláztatása alkalmával megkedveli a községi faiskolák munkásságában a fatenyésztést, ezen hajlamával együtt fognak növekedni ültetményeink, és szelidebb száza-

dunk szelleménél fogva drákói szigor nélkül a nép kegyeletében fogja a befásítás kérdése találni megoldását.

3. Követelnek positiv törvényt a magán — különösen nagyobb birtokok kötelező befásítására, anélkül a községi faiskolákból megindítandó befásítás az országos szükségletekkel egyhangzásba nem jö.

Igaz, hogy e részben is hiányoznak positiv specialis törvények, melyek nélkül a hiányzó jóakarát könnyen megtalálja kibúvóját, bár régibb törvényeinkben megtalálhatni az alapot, melynélfogva a futó homokok és a partos vidékek vizmosásainak faültetésekkel felfogására az illető birtoktulajdonosok közigazgatási uton kötelezhetők; miután azonban az erdőtörvényjavaslat a törvényhozás tárgyalásának küszöbén áll, bizton reménylhető, hogy a törvényhozás a jelzett hiányokat földmivelési iparunk- és kulturalis igényeinknek megfelelőleg pótolni fogja.

A k ö r m á n y i n t é z k e d é s e k e t i l l e t ő l e ő :

Vonatkozással mindig a községi faiskolák jelzett feladatára, legyenek bár még oly hatalmas és czélszerű törvények a törvénykönyvbe igtatva, holt betűk maradnak, ha azok végrehajtása a végrehajtó közegek jóakaratótól feltételeztetik, ha mulasztás esetében a legrövidebb uton felelősre és kártérítésre nem vonhatók.

Ily körülmény áll pedig fenn a községi faiskolák munkásságát illetőleg, miután a községi előljárók és közigazgatási közegek a bel — a faiskolák munkavezetésére hivatott néptanítók pedig a vallás és közoktatásügyi ministeriumok rendelkezése alá tartozván, a földmivelés- ipar- és kereskedelemügyi ministerium — illetőleg annak e czélra külön megbízottja, — legtöbbször időhöz kötött intézkedéseinek ezen nékie nem felelős közegek útján érvényt nem szerezhet.

Az eddig szerzett tapasztalataim annál fogva kifejezést adnak azon nélkülözhetlen intézkedésnek, hogy a községi faiskolák berendezésével, azok munkájának kifejtésével megbízott kormányi közeg az érintett három, u. m. a földmivelés- ipar- és kereskedelem, a vallás- és közoktatás, és a belügyministerium egyetértő szelleméből vegye megbízatását, hogy

ezen megbiztatásánál fogva a legtöbbször időhöz kötött intézkedéseit a mondott, mind három ministerium végrehajtó közegei felelős segélyezésével érvényesíthesse.

A társadalmi öntevékenységet illetőleg:

Államháztartásunk szigorú megtakarításokra utalt viszonyai között—a társadalmi öntevékenységeknek kell a községi faiskolák munkásságának utmutatójául és öréül szolgáló értelmi közegeket a munkához eljegyezni, mint tette azt a k. Szolnok megyei gazdasági egyesület, melynek tagjai önkényt vállalkoztak helybeli, illetőleg vidékeik faiskolájának felügyeletére, munkavezetésére; mint teszi azt a házi ipar előmozdítására alakulóban lévő egyesület; s mint tették azt, temi készek voltak hazánkiai, minden téren és minden alkalommal, valahányszor országos érdek megkövetelte szövetkezett munkásságukat.

Ezen még ki nem halt szellem ismeretében óhajtom én szakbeli és érdektársaim segélyezésével az országos kertészeti egyesületet megalakítani, oly berendezéssel, hogy a kertipar hazai viszonyaink utalta kifejtésében benfoglaltassék azon nemes feladat, hogy minden egyesületi tag helybeli községi faiskolájának szakbeli irányadója, felügyelője legyen.

Az öntevékenység van hivatva pótolni a hiányzó szakismereteket is, s midőn a ma még működő néptanítók alig nyertek képeztetésük alkalmával a községi faiskolák vezetésére elégséges szakismereteket, a tanítók egyesületének gyűlése alkalmával rendezendő kölcsönös oktatásban hinném én biztosabban ezen érezhető hiány pótlását, mint háztartásunk mai viszonyai között el nem viselhető költséges póttanfolyamok berendezésével, melyek már csak azért sem felelhetnek meg a célnak, mert rövid tartamuk az év csak egy bizonyos szakára szoríttatnék, mikor a községi faiskolák munkavezetésére szükséges ismeretek és gyakorlati fogások magyarázatával bemutathatók nem volnának; míg ellenben a tanítógyűlések az év különböző részében ismételve tartatván, mindannyiszor az év azon szakához tartozó munkálatok nyernének a szakban avatottabb tanítók útján gyakorlati magyarázatot.

De elvégre is nem lehet ez alkalommal feladatomban közséi faiskolák ügyére vonatkozó összes adatoknak részletezése; feladatomban tartottam ezen beszámoló soraimban nézeteimet előterjeszteni a községi faiskolák magasztos céljaira vonatkozólag, azután felmutatni azon intézkedéseket, melyek utóbbi időkben e részben tétettek, számon adni a tett intézkedésekből kifolyó gyarló eredményeket, szellőztetni az okokat, leleplezni az akadályokat, melyek a kívánt eredménynek útját állják, s végre kijelölni azon szükséges intézkedéseket, melyek a törvényhozás, a kormány és a társadalmi öntevékenységéből kívánatosak; hangsúlyozván mindenekelőtt azt, hogy midőn képesnek érzem magamat a társadalmi öntevékenységet felkölteni arra nézve, hogy a kormány intézkedései a társadalom rokonérzetében gyökeret verve az önsegély útján megtestesüljenek; a törvényhozás intézkedéseit be sem várva olyatén megbízást kérek, melynélfogva a fenálló törvényekben támaszt találó intézkedéseim, úgy a bel-, valamint a válás- és közoktatásügyi magy. kir. ministeriumok közegei által is végrehajthatók legyenek, felelősség terhe alatt végrehajtsanak.

Ilyetén megbizatással ellátva, a helyzet és megmért erőm ismeretében, és polgári kötelességem érzetében felelősséget merek vállalni arra nézve, hogy a községi faiskolák munkásságát egy év lefolyása alatt megindítandom, azon irányban, hogy azok a földmivelő munkaerők kifejtésére, az ország befásítására, és az értékesebb termények tömeges termelésével a kereskedelmi forgalomnak, és mindezekből kifolyólag, a földmivelési reformok és a kisbirtokú földmivelő nép változott viszonyai szülte határozatlanságában biztos kiindulással szolgáljanak.

R. - P a l o t á n , 1875-ki augusztus 1-jén.

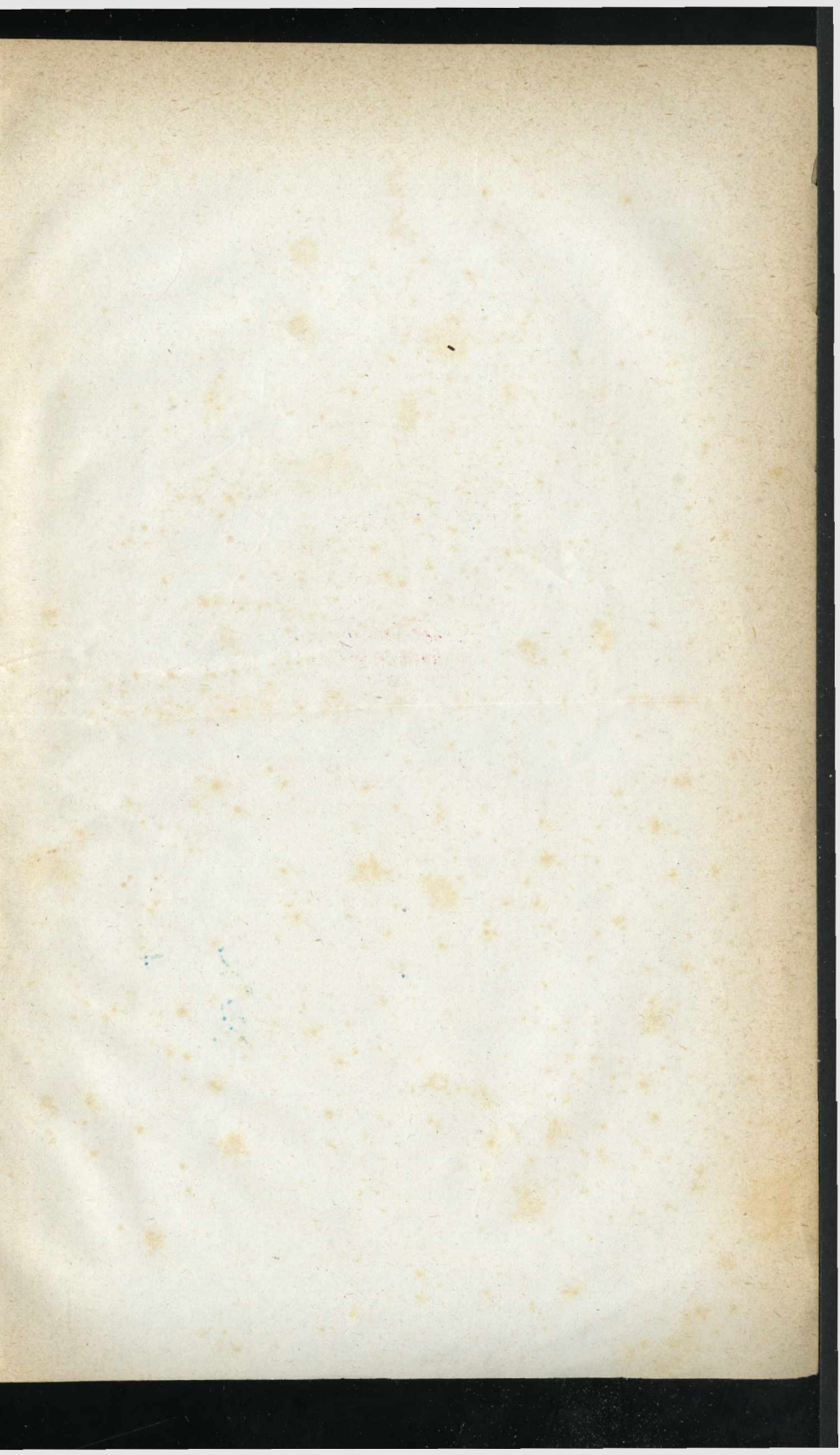
Lukácsy Sándor.

DE BALLAGI GÉZA.

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
1912

Lukácsy Sándor

八
光

*

